

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

โครงสร้างหลักทางเศรษฐกิจของไทยในอดีตขึ้นอยู่กับสินค้าเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะข้าวซึ่งนอกจากจะนำไปใช้ในการบริโภคภายในประเทศแล้ว ยังสามารถส่งเป็นสินค้าออกนำมาซึ่งรายได้ให้กับประเทศเป็นอย่างมาก จนกระทั่งปัจจุบันแม้ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนโครงสร้างจากเกษตรกรรมมาสู่อุตสาหกรรม ข้าวก็ยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญจัดเป็นอันดับสามของปริมาณหรือมูลค่าของสินค้าส่งออกทั้งหมด หากคิดเป็นสัดส่วนของการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมทั้งหมดแล้ว การส่งออกข้าว คิดเป็นร้อยละ 21.19 ในปี 2533 คิดเป็นร้อยละ 20.04 ในปี 2534 และคิดเป็นร้อยละ 21.89 ในปี 2535

ในด้านการส่งออกข้าวเมื่อพิจารณาถึงส่วนแบ่งในตลาดโลกแล้ว ประเทศไทยนับได้ว่าครองส่วนแบ่งตลาดข้าวของโลกมากที่สุด โดยปีการเพาะปลูก 2532/33 - 2535/36 ประเทศไทยครองส่วนแบ่งของตลาดโลกเป็นอันดับหนึ่ง โดยคิดเป็นร้อยละ 34 ของการส่งออกข้าวของโลก แต่อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาประเทศผู้บริโภครายใหญ่เป็นอาหารหลัก หลายประเทศได้ใช้นโยบายการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร โดยพยายามผลิตข้าวให้พอเพียงต่อการบริโภคภายในประเทศ ซึ่งสามารถดำเนินการได้สำเร็จอย่างเช่น เวียดนาม อินโดนีเซีย และบังคลาเทศ ประเทศเหล่านี้ผลิตได้เพียงพอแก่การบริโภคภายในประเทศ และเหลือพอที่จะส่งออกได้อีก ทำให้อาณาเขตการค้าข้าวในตลาดโลกจะมีการแข่งขันมากขึ้น ทำให้อุปทานข้าวขยายตัวรวดเร็วกว่าอุปสงค์ นอกจากนี้ผลจากการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัย ซึ่งสามารถตกลงเกี่ยวกับสินค้าเกษตรได้หลายประเทศจึงมีการเปิดตลาดให้มีการนำเข้าข้าวได้ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน ประกอบกับราคาข้าวในประเทศดังกล่าวสูงกว่าราคาข้าวในตลาดโลกอย่างมาก ทำให้การค้าข้าวในตลาดโลกมีปริมาณเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้การแข่งขันการค้าข้าวของไทยในตลาดโลกเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ฉะนั้น จากสถานการณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประเทศไทยได้ตระหนักถึงบทบาทในเวทีการค้าโลก ในฐานะที่เป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีแผนการปรับโครงสร้าง

สร้างการผลิตในปี 2537-2539 โดยการลดพื้นที่เพาะปลูกที่มีประสิทธิภาพการผลิตต่ำลงไป ซึ่งจะทำให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น แผนดังกล่าว รวมทั้งนโยบายของอื่น ๆ รัฐบาลที่มีอยู่ในปัจจุบันอันได้แก่ ภาษีนำเข้าและเงินอุดหนุนชดเชยการส่งออกจะทำให้ต้นทุนค่าเสียโอกาสที่แท้จริงของทรัพยากรภายในประเทศอันแสดงถึงความได้เปรียบหรือความเสียเปรียบ โดยเปรียบเทียบจากการผลิตเพื่อส่งออกนั้น เปลี่ยนแปลงไปจากก่อนที่จะมีการปรับโครงสร้างการผลิตอย่างไรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ โดยการเปรียบเทียบต้นทุนการใช้ทรัพยากร ภายในประเทศของการปลูกข้าวทั้งในส่วนของต้นทุนทางเอกชน และต้นทุนทางสังคม ในสภาพพื้นที่ที่มีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละภาคของประเทศไทย (โดยทำการศึกษารูปแบบการปลูกข้าวเพื่อส่งออกในฤดูนาปีและฤดูนาปรัง)
2. ศึกษาถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของการผลิต ซึ่งเกิดจากการปรับโครงสร้างการผลิตของข้าวนาปีและข้าวนาปรัง

1.3 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ ต่อการได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ 1 หน่วย (Domestic Resource Cost, DRC) อันจะแสดงถึงความได้เปรียบหรือเสียเปรียบ โดยเปรียบเทียบ จากการปลูกข้าวในฤดูนาปีและฤดูนาปรัง ในสภาพพื้นที่ต่าง ๆ ในแต่ละภาคของประเทศไทย
2. ได้ทราบถึงผลของการปรับโครงสร้างการผลิต การทำให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นที่มีต่อต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศ และจะแสดงถึงความได้เปรียบหรือเสียเปรียบ โดยเปรียบเทียบจากการปลูกข้าวในฤดูนาปี และฤดูนาปรัง ในสภาพพื้นที่ต่าง ๆ ในแต่ละภาคของประเทศไทย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาจะทำการศึกษากาการปลูกข้าวในฤดูนาปีเพื่อส่งออกในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ และทำการศึกษากาการปลูกข้าวในฤดูนาปรังเพื่อส่งออกในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง โดยการศึกษาดังกล่าวข้างต้นจะทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิของต้นทุนการผลิต การแปรรูปตลอดจนการส่งออกจะใช้ข้อมูลปี 2536 และสำหรับข้อมูลในส่วนที่เป็นผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายข้าวเปลือก ราคาขายส่งและราคาส่งออก F.O.B. ของข้าวสารจะใช้ราคาเฉลี่ยที่เฉลี่ยจากปี 2535-2537 และสำหรับชนิดของข้าวที่ทำการศึกษานั้น ข้าวนาปีที่ปลูกในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง จะทำการศึกษาจากข้าวทุกชนิด คือศึกษาจากข้าวชนิด 100% 5% 10% 15% และ 25% และสำหรับข้าวนาปีที่ปลูกในภาคใต้ ข้าวนาปรังในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง จะทำการศึกษาจากข้าวชนิด 5% 10% 15% และ 25%

1.5 วิธีการศึกษา

1.5.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจะใช้ข้อมูลทุติยภูมิปี 2536 ซึ่งได้แก่ข้อมูลการผลิต การตลาด การแปรรูป ตลอดจนการส่งออก ซึ่งได้รวบรวมจากกองวิจัยเศรษฐกิจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ธนาคารแห่งประเทศไทย และข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

1.5.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 จะใช้วิธีการศึกษาความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบ โดยวิธีการวัดต้นทุนทรัพยากรภายในประเทศ (Domestic Resource Cost, DRC) โดยใช้การวิเคราะห์ในรูปแบบเมตริกซ์ การวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis Matrix, PAM) ซึ่งเป็นรูปแบบการวิเคราะห์ที่อาศัยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Lotus 123 มาทำการวิเคราะห์ทั้งระบบตั้งแต่การผลิตที่ฟาร์ม จากฟาร์มมายังโรงสี กระบวนการแปรรูป ตลอดจนถึงการส่งออก ซึ่งผลการวิเคราะห์ดังกล่าวทั้งหมดสามารถนำมาใช้คำนวณหา DRC และค่าดัชนีที่ใช้วัดการแทรกแซงของภาครัฐบาลและประสิทธิภาพของนโยบายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน